

-
-
-

Hoger Onderwijs: van elitair naar massa-onderwijs

Jef C. Verhoeven
Centrum voor Onderwijssociologie
KU Leuven

Lezing aan de Arteveldehogeschool
16 mei 2002

-
-
-

- Beschrijving geven van ontwikkeling van hoger onderwijs
- Politieke, economische en culturele context aangeven
waarbinnen HO ontwikkelde
- Redenen voor ontwikkeling van elitair onderwijs naar
massa-onderwijs
- In welke mate speelden bepaalde waarden in de ontwikkeling
van het hoger onderwijs een rol?

-
-
-

Barnett (1994) stelt dat hoger onderwijs

traditioneel verbonden is met:

- 1) nastreven van waarheid en objectiviteit
- 2) onderzoek
- 3) vrije opvoeding
- 4) institutionele autonomie
- 5) academische vrijheid
- 6) een neutraal en open forum voor debat
- 7) rationaliteit

-
-
-

1. Ontstaan van het hoger onderwijs

Macht van de Kerk, Feodale samenleving, vooral landbouw en in steden een economie die op de gilden dreef

Weinig functionele differentiatie

1.1. Middeleeuwen

- doel van universiteiten
- organisatie
- curriculum
- publiek

-
-
-

1.2. Vanaf de reformatie

Samenleving

- Suprematie van kerk wordt betwist
- Reformatie: basis voor kapitalisme en wetenschappelijke kennis
- Verlichting (Montesquieu, Voltaire)

-economie: opkomend kapitalisme

-politiek: natiestaat, absolutisme

Universiteit: worden kritischer, wetenschappen doen intrede maar als hulpwetenschap voor geneeskunde

2. Vanaf Franse Revolutie tot WO2

2.1. Liberalisme

- vrijheid van mens
- wetenschap wordt autonoom
- natuurrecht is gelijk voor iedereen
- democratie
- wetenschap is werk van denkend mens; waarneming als basis van kennis
- nieuwe utopie
- Vooruitgangsidee
- Mensenrechten
- Machtscheiding
- Volkssoevereiniteit **Maar het is een burgerlijke democratie**

2.2. Socialisme

- Vele vormen
- Wat is essentieel?
 - bezorgdheid over het lot der behoeftigen en verdrukten;
 - veroordeling van de sociale orde als onrechtvaardig;
 - pleidooi voor rechtvaardiger samenleving met meer gelijkheid;
 - geloof in de bereikbaarheid van deze samenleving door een collectieve regeling van leven en arbeid op coöperatieve grondslag; tegen individuele wedijver;
 - bereidheid om dit ideaal door te voeren

-
-
-

2.3. Economie

kapitalisme + uitbuiting van arbeiders

opkomst van vakbonden, met weinig politieke macht in begin

2.4. Universiteiten

2.4.1. Frankrijk, Engeland

Sterk op beroep gericht; elitescholen

-
-
-

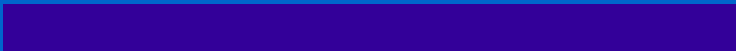
2.4.2. België

Na Hollands bewind: vier universiteiten

Bestuur: verburgerlijkt, niet in Leuven

Doel: wetenschap + verdediging van geloof

Studenten: zeer klein aantal (Molitor)

-
-
-

2.5. Hogescholen

- Elders in Europa
- België (19e eeuw)
 - Mons (univ), Charleroi (HO), Antwerpen (HO, univ), Gembloux (univ)
 - landbouwhuishoudscholen
 - normaalscholen
- Kleuterleidster
- Onderwijzer
- Maatschappelijk assistent

-
-
-

1933 Voorlopige ordening van technisch onderwijs

Publiek:

- elitair (zie Molitor)
- sommige hogere opleidingen trekken reeds relatief veel studenten uit economisch zwakkere milieus aan, maar veel van dit onderwijs wordt nog niet gezien als hoger onderwijs.

-
-
-

3. Na WO2 tot 1989

3.1. Elders in Europa

Nieuwe universiteiten worden gebouwd

Hogescholen worden erkend als deel van hoger onderwijs

3.2. België

Politieke strijd rondom onderwijs (drie tegenstellingen)

Pacificatie-politiek

Democratisering van universiteit (bestuur en studenten)

-
-
-

Universiteiten

- 1945-1964 periode van eerste democratisering
Nationaal Studiefonds + omnivalentiewet
1954: 22.000 studenten; 1964: 40.000
- 1965-1969: eerste universitaire expansie
4 universiteiten + Namen en UFSIA
- 1970
splitsing van Leuven en Brussel
+ UIA, Mons, LUC en FUL
1970: 65.000 studenten
nieuwe financiering en beleidsstructuur
- meer mannen dan vrouwen aan univ

-
-
-

Hogescholen

- meer vrouwen dan mannen, maar mannen zitten in lange type
- verschuivingen voor kleuterleidster, onderwijzer en M.A.
- 1970 HOBUE: KT en LT

Wat heeft deze stijging bewerkt?

Demografische factoren

Ideaal van kansengelijkheid

Economische factoren

Onderwijsstructuur

-
-
-

Kenmerken van universiteiten en HS

- onderzoek: aan universiteit
- waarheid en objectiviteit: univ en hogeschool
- institutionele autonomie: meer in univ; minder in hogescholen
- academische vrijheid: univ
- forum voor debat
- rationaliteit
- centrum voor kritische reflectie in de samenleving: plaats van universiteit in samenleving; kritiek op economisch systeem; inspraak; publicatiebeleid

-
-
-

4. Vanaf 1989

4.1. Waarden

- kritische reflectie
- Onderzoek
- Waarheid en objectiviteit
- Institutionele autonomie
- Academische vrijheid

4.2. Engeland

-
-
-

4.3. Publiek

- hogescholen: groei stagneert vanaf 1997; univ: afname vanaf 1998
- Meer vrouwen dan mannen
- Tabel van gediplomeerden

4.4. Politieke context

- democratische toegang (maar meer toegangsexamens), maar secundair
- Vrijheid van studiekeuze
- Ideologisch pluralisme
- Kwaliteitscontrole, autonomie (responsabilisering), deregulering
- Internationale competitie
- kennismaatschappij

-
-
-

- aanpassen aan eisen van economie, vooral arbeidsmarkt
- staat geeft basisfinanciering
- neo-liberalisme: vrije markt, flexibiliteit, bruikbare kennis

4.5. Hogescholen en universiteiten dicht bij elkaar

- wetgeving dicht bij elkaar;
- gelijkaardige studiedomeinen;
- kwaliteitsbewaking
- functies;
- salarissen;
- onderzoek en dienstverlening
- nu ook associaties, met gelijkschakeling van 2 cycli opleidingen
- BAMA structuur
- Geen netten erkend
- Internationalisering

-
-
-

Maar blijven verschillen:

- opvatting van studenten, docenten, afgestudeerden en besluitvormers op arbeidsmarkt
- historisch en structureel bepaald
- opleidings- en beroepsprofielen blijven verschillen;
- verschillende sociale herkomst
- verschillende vooropleiding
- verschillende intrinsieke motieven voor studiekeuze
- vocational drift en academic drift

-
-
-

5. Toekomstige ontwikkeling van HO

- Ontwikkeling in de richting van netwerken in een netwerkmaatschappij
- massa-onderwijs
- Voordelen
 - groter proportie van bevolking krijgt goede vorming
 - meer en betere tewerkstelling
 - arbeidskrachten zijn beter geschikt om hoofd te bieden aan internationale uitdagingen op economisch gebied
 - beter geschikt om deel te nemen aan democratisch staatsbeheer
 - werkgevers vinden beter getrainde mensen

-
-
-

Uitdagingen

- is HO nog bezig met andere waarden dan wel technische
- hoger aanbod van hoger geschoolden kan leiden tot werkloosheid
- HO bepaalt eigen elite, dikwijls vlg. economische waarden
- strijd tussen instellingen van hoger onderwijs voor de markt
- zwakke sociale groepen krijgen nog steeds minder kansen
- groot aantal mislukkingen in het eerste jaar
- genderbepaaldheid van bepaalde vormen van hoger onderwijs